

JUULSKOVKORSET

– ET GOTLANDSK KORS PÅ FYN

Af Torsten Svensson

Ikke mange kender til, at der i flere hundrede år stod et gotlandsk ringkors fra middelalderen i borggården til renessanceslottet Juulskov på Østfyn. Hvordan er stenkoret kommet hertil? Og hvad er der blevet af det? Disse spørgsmål vil denne artikel søge at besvare, ligesom den vil argumentere for, at der bag selve stenkorets rejsning kan gemme sig en forbrydelse fra 1442.

Juulskovkorets første beskrivelse 1643

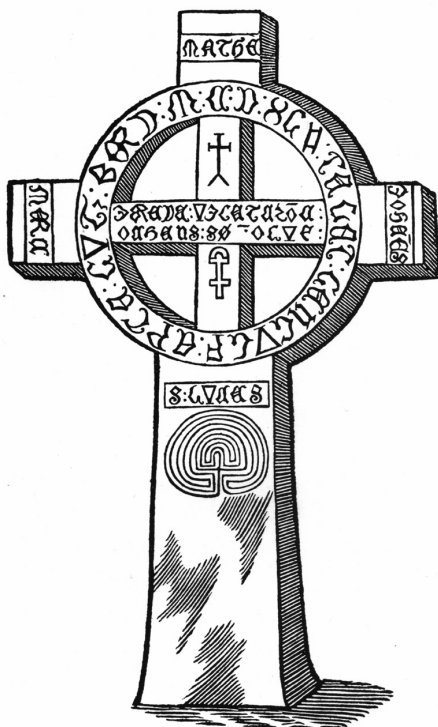
Lad os begynde med de sikre oplysninger, som vi har om korets udseende og indskrift. Den første, som beskæftigede sig med koret, var lægen Ole Worm. I 1643 lod han udgive sit værk om danske runeindskrifter, *Monumentorum Danicorum*. Flere af runestenene var ledsaget af træsnit, så læseren kunne danne sig et indtryk af, hvordan de sten, som ingen tidligere havde interesseret sig for, så ud. Det gjaldt også det ringkors af sten, som var opstillet på herregården Juulskov, og som ejendommeligt nok var ta-

1700- og 1800-tallet fyldte Juulskovkoret meget i studiet af dansk historie og litteratur.

Den fynske biskop C. T. Engelstoft skrev i 1871 en stor artikel om koret, som blev normdannende for forståelsen af koret. Heri gjorde han sig til talsmand for, at koret var et gotlandsk kors, som var hjemført til Fyn i 1500-tallets slutning.

Inden for den seneste generation har man så på Gotland opdaget stenkoret på Fyn. Kunsthistorikeren Torsten Svensson og den nu pensionerede landsarkivar for Gotland, Tryggve Siltberg, har hver især skrevet om stenkoret på herregården Juulskov og sat det ind i en gotlandsk sammenhæng.

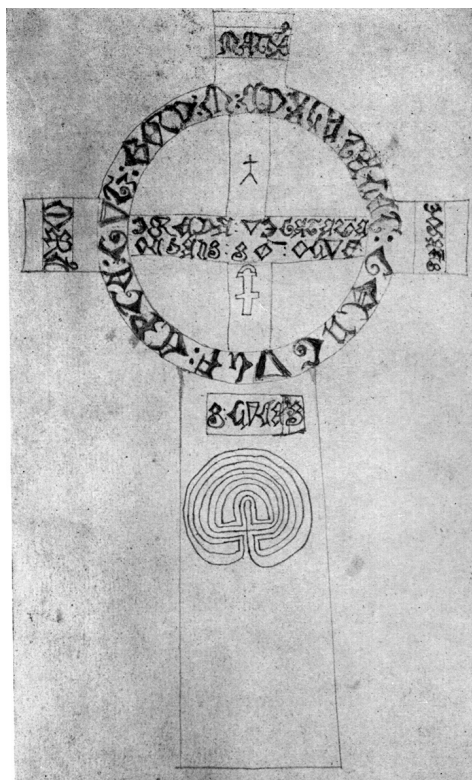
Disse artikler vil vi gerne give fynske læsere mulighed for at få kendskab til. Derfor er Torsten Svenssons artikel blevet oversat til dansk af Paul Anker Hansen, medens Lars Bisgaard har indføjet Siltbergs hovedresultater i en forkortet version af Svenssons artikel.

Ole Worms kors, træsnit der bygger på Skonvigs tegning. Kilde: Erik Molkte: Jon Skonvig og de andre.

get med, selvom det ikke havde en indskrift af runer, men af latinske bogstaver. Træsnittet byggede på en tegning, udført af nordmanden Jon Skonvig, som var udsendt af Ole Worm og tillige Danmarks første omrejsende runeoptegner. Om Worm kan i øvrigt oplyses, at han skabte sig en meget kendt samling af alskens rariteter, som kaldtes *Museum Wormanium*, og hvis genstande stadig er delvis bevaret. Jon Skonvig tegnede altså korset for Worms regning, og den tilhørende tekst lyder i sin originale ortografi således:

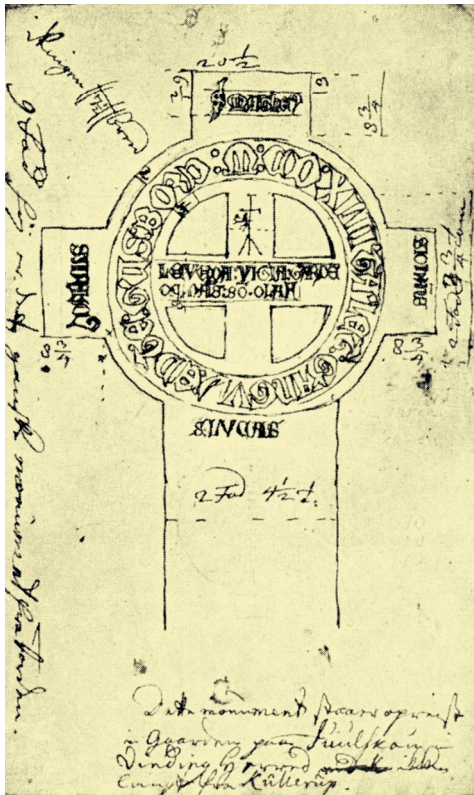
*Dette steenkaarss findiss vdi Fün
vdi Vindinge herrid vdi Kullerup
sogn på en herregaard, Heder
Julskoff, oc er samme kaarss 4½*

Jon Skonvigs kors. Kilde: Erik Molkte: Jon Skonvig og de andre.

*all højtt 2 all brett, dette steenkorss
sigiss Att være fløtt fra Gulland,
dette steenkorss er aff blød steen.¹*

Her skal vi bemærke, at korset siges at være flyttet fra Gotland, tæt på tre meter højt og gjort af blød sten, det vil sige en let forvitrende sten. Højden stemmer godt overens med de ringkors, som findes bevaret på Gotland. Skonvig har haft stort besvær med at aftegne korsets inskription. Han har tegnet så hårdt, at der er fremkommet forhøjninger på papirets bagside, som det let sker, når man tegner i samme linje eller bogstav mange gange. Worm følger inskriptionen på Skonvigs originaltegning, og idet han begynder med ordene på selve korsrin-

Søren Abildgaards skitse. Kilde: Erik Molkte: Jon Skonvig og de andre.

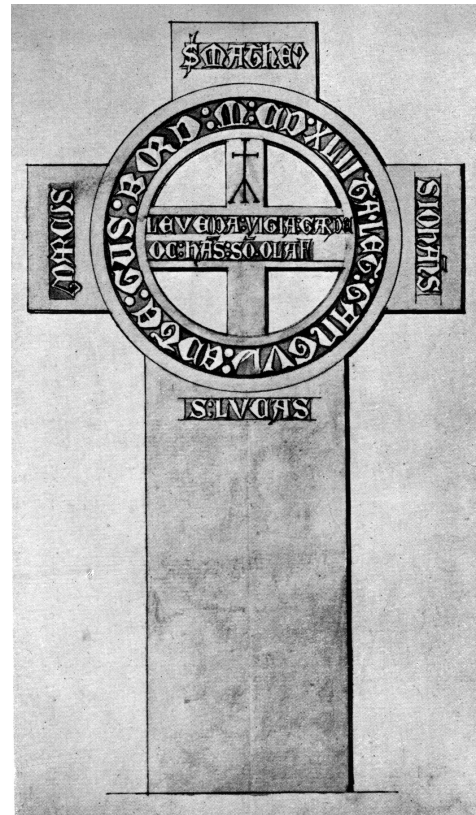
gen foroven, tolker han den på følgende vis:

Effter Guds Byrd cl cl LV ta lat Gan gulf / Indgrawa wigatarona og hans søn Oluf.²

Dette blev i 1950 oversat til nutidsdansk på denne måde:

År 1455 efter Kristi fødsel lod Gan gulf og han søn Oluf hugge disse bogstaver og symboler.³

Hvis vi for en stund vender tilbage til Worm, foreslog han, at en anden tolkning af teksten kunne være, at Gunulf huggede disse runer over sin søn Oluf. Det er ordet Wigatarona, som forårsager uvisheden om tolkningen. Om man nu

Søren Abildgaards rentegning. Kilde: Erik Molkte: Jon Skonvig og de andre.

studerer Skonvigs tegning, kan man se, at det årstal, som Worms foreslår, er forkert. Det er relativt tydeligt, at der står MDXLII, det vil sige 1442, og intet andet. Teksten forekommer at have været udført med store latinske bogstaver, de såkaldte majuskler. Dette er usædvanligt, da minuskler, de små latinske bogstaver, mestendels anvendes i senmiddelalderen.

Tegneren Abildgaard besøger Juulskov

Vi skal senere vende tilbage til Skonvig og Worm, men først må endnu en vigtig person introduceres. Det er den norskfødte, men i Danmark bosatte tegner og

arkivtegner Søren Abildgaard, som i 1762 besøgte Juulskov. Abildgaard var professionel tegner, og han gengav indskriften med dens mellemrum således:

[På korsringen]: EPTE:GUS:BORD:
M:CD:XLII: TA LET GANGVI

[På korset]: LEVEDA: VIGIA: GAR-
DE: OC HAS: SØ:OLAF

Abildgaards skitse, som han udførte på åstedet, og den færdige tegning adskiller sig ikke på nogen afgørende måde fra Skonvigs gengivelse. Dermed tør man også anvende Abildgaards rentegning som kilde til tolkning af stenens tekst. På hver korsarm findes endvidere et evangelistnavn, det er Skonvig og Abildgaard også enige om. Ifølge Skonvig fandtes der også to bomærker og en labyrint, placeret på den lodrette korsstamme. På Abildgaards tegning findes imidlertid kun det øvre bomærke, mens det nedre og labyrinten savnes. Om Abildgaards tegning gælder i det hele taget, at den synes udført med stor nøjagtighed, hvad angår mål og lignende.

Hvilken kildeværdi skal man nu tillægge disse to tegninger? Skonvig var på stedet hundrede år før Abildgaard, og dermed så han stenen tættere på dens tilblivelsestidspunkt. Desværre var han en mindre begavet tegner og havde åbenbare problemer med at læse teksten. Vi kender ikke stenens forvitringstilstand, men man kan ikke afvise, at Abildgaard har haft Worms bog ved hånden (og Skonvigs tegninger?), da han afbildede indskriften, noget som allerede Molkte antydede i 1950.⁴ Måske kan en dårlig bevaringsstand forklare, hvorfor Abildgaard ikke afbilder labyrinten og det andet bomærke. Denne tese kan finde støtte i en rapport fra 1743, som amtmanden for Nyborg og Tranekær len, Theodor Adeler, indsend-

te til centraladministrationen. Han beskrev stenen på følgende måde:

Jeg har vel nogle Gange set denne Sten, men maa tilstaa, at jeg ikke kan læse eller forstaa de Characterer, som findes derpaa, da de synes til Dels at være udslidte og fordærvet baade af Tiden, saa og af uforstandige Folk, som har gravet med jern derudi, hvorved en Del er bleven fordærvet.⁵

Adelers oplysning, om at folk har gravet med jern i stenen, er interessant af to grunde. For det første stemmer oplysningen overens med tyske kilder, der

Labyrint, detalje fra Jon Skonvigs tegning af Juulskovkorset.

fortæller, at knust sten, såkaldt stenmel, fra gamle stenkors er blevet anvendt som et forebyggende middel mod allehånde sygdomme, herunder eksempelvis manglende frugtsommelighed.

Melet blev f.eks. smurt ud i håret på alvorligt syge for at mildne deres lidelser eller blev blandet med fedt mod sårskader fremkomne ved sværdhug.⁶ Det fortælles specifikt, at hundrede kvinder en nytårsaften mødtes ved kirken i Karlsbad for at skrabe stenmel ud, der skulle bruges til en lykkebringende amulet. Det skulle ske hurtigt, og før de forlod kirken, skulle de berøre kirkedørens håndtag tre gange.

Juulskovkorsets medtagne tilstand

år 1743 kan på lignende vis være forårsaget af folk, som har brugt dets iboende kraft som magisk lægemiddel.

For det andet bekræfter Adeler indirekte Worms ord om, at stenen var "blød". Det fremgår også af en fuldkommen umulig læsning, som præsten i Kullerup, Peter Winding havde gjort, og som Adeler citerer: "Tretten hundrede og Tredive lod Gan Ulfed sætte sin søn Jacob Ulfeld dette til Ære."⁷

Sammenfattende kan vi fastslå, at Abildgaards læsning af stenen synes at være den mest præcise. Det interessante ved den er, at den videregiver en del gotlandske navne og stednavne. De skal være vort næste undersøgelsesobjekt.

Stenkors som bodshandling

I middelalderen var det ikke ualmindeligt at rejse stenkors på steder, hvor der var sket en forbrydelse. På det gotlandske Bondarvekors, der står i bygden

Triumfkrucifiks fra Bro kirke på Gotland. 1200-tallets slutning. Kilde: Wikipedia.

Guldrupe, lyder inskriptionen: "Bed for Jakobs sjæl ... som Nikulas slog ihjel." Et rejst stenkors var med andre ord at betragte som en bodshandling. Fra 1400- og 1500-tallet findes domshandlinger, som omtaler, at udådsmanden skulle rejse et stenkors på åstedet.⁸

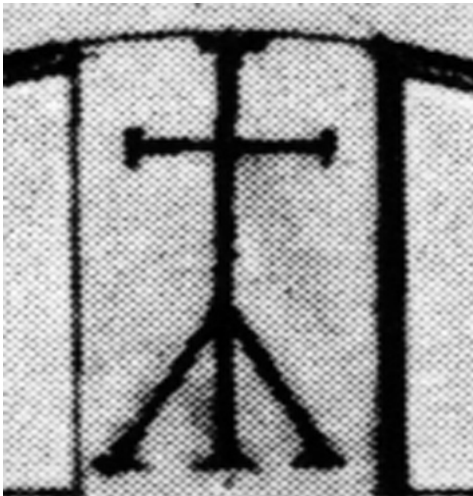
Labyrinten på Juulskovkorset kan indikere samme form for tænkning, for labyrinten kan være et symbol for boden. Der var labyrinter på gulvene i flere af de franske katedraler, så pilgrimme kunne gå eller krybe ind mod midten.⁹ Dette var en erstatning for at foretage en rigtig pilgrimsrejse til Jerusalem i Det hellige Land. Labyrintvandringen kaldes også "Jerusalemvejen" og symboliserede vejen til Den hellige Grav eller Jesu pas-

Kort over Gotland med sognet Vall markeret. Efter Gotlands kyrkor af G. Svahnström & E. Lagerlöf 1991.

Jon Skonvigs øverste bomærke.

Søren Abildgaards øverste bomærke.

sionsvej.¹⁰

Evangelistsymbolerne på Juulskovkorset, som ikke kendes fra andre gotlandske kors, kan tolkes i samme retning. Der opstår derved en strukturel lighed til et triumfkrucifiks, hvor Jesus hænger som bod for menneskeslægten.

Hvem var Gangvid?

Juulskovkorset må anses for rejst af Gangvid og hans søn Oluf. At tyde fade-

rens navn som Gengulf er fejlagtigt. Gangvid er et langt mere hyppigt navn på en gotlænding i middelalderen, medens Gengulf hører en tidligere tid til.

Hvad inskriptionens ord “vigia gard” betyder, er det vanskeligt at udtale sig om.¹¹ I 2009 blev den tolkning foreslået, at “vigia” er en afledet form af ordet “vega”, dvs. “vog” eller ret og slet “slog ihjel”.¹² Hvis dette er rigtigt, får Abildgaards indskrift en interessant drejning og kan læses som følger:

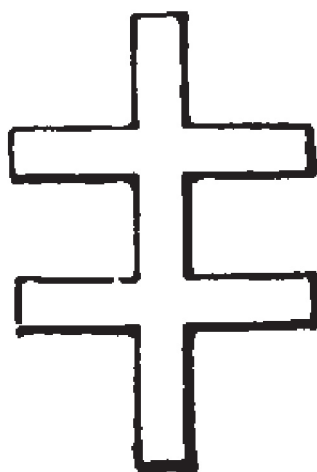
Efter Guds byrd 1442 da lod Gangvi[d] Leveda dræbe Garde [?] og hans søn Oluf. “Garde” er ikke et kendt personnavn som sådan, men fremtidig forskning kan måske komme det nærmere. Men hvad skal vi stille op med navnet “Leveda”? Det må tolkes som gårdnavnet “Levide”.¹³ I fem, måske seks sogne på Gotland findes gårde med navnet “Levide”, nemlig i Næs, Etelhem, Hejde, Vall og Levide (gården hed her senere Lajves gård).

I Næs Sogn var “Levide-gården” i 1653 kun en lille gård, som hørte under kronen.¹⁴ Denne turde savne ressourcer til at bekoste et stenkors, selvom det naturligvis ikke helt kan udelukkes. Vi må derfor rette blikket i en anden retning. Er der f.eks. nogle af gårdene, som har personnavnet Gangvid/Gangtid tilknyttet? Gangvid forekommer i flere sammenhænge, men især to tilfælde er interessante i denne sammenhæng.¹⁵ De stammer begge fra indskrifter fra kirken i Vall, eller netop et af de sogne, som havde en gård med navnet “Levide”.

Den første findes på indersiden af et i kirken værende sakramentsskab, hvorpå der er runer i et rundt skriftbånd. “Olav i himunafi han gav dette minne av sine barn Botvid och Botaid och (?) Gangvid och Rodaid.”¹⁶ I midten af runecirk-

Det nederste bomærke hos Jon Skonvig.

Lothringenkors.

len findes et bomærke, sikkert tilhørende giveren Olav. Skabets datering er usikker og varierer fra o. 1300 til 1400-tallet.¹⁷

Den anden indskrift med navnet Gangvid findes på en gravsten, som med al sandsynlighed er hugget i 1400-tallet. Hjørnerne på stenen er forsynet med rondeller, sandsynligvis beregnet til evangelistsymboler, som af en eller anden grund aldrig er blevet udført. Indskriften er latinsk og lyder i original og oversættelse som følger:

Gangwidi + nata:fuit:hic:Gerdrudis:
+ humata. Bis:dns:cerno:semel:in:
v e l u t e : m o d o : c e r n o .
Ganwids datter Gertrud jordedes
her. [Sidstedelen er aldrig opløst].¹⁸

Det kan være den samme Gangvid, som her omtales, som er nævnt på Juulskovkorset.¹⁹ Tesen får yderligere tyngde, hvis bomærket inddrages. Det øvre bomærke, som findes på Abildgaards og Skonvigs tegninger, er relativt almindeligt på Gotland, og findes 20 steder.²⁰

Derimod er det kun en af de seks

Levidegårde, som benytter dette bomærke, og det er den i Vall.²¹ Læg vel mærke til, at Skonvigs og Abildgaards tegninger af bomærket kun afviger på ét punkt, og det er korsstammens slutning. Abildgaard lader korsstammen gå helt ned til ret linje mellem de to skråtstillede ben, mens Skonvig lader korsstammen slutte, hvor benene begynder.

Bomærket fra Vall stemmer overens med Abildgaards tolkning, og der manglede vel knap nogen anledning for ham til at forlænge korsstammen, hvis det nu var sådan, den virkelig var udformet. Desuden forandrer bomærkernes form sig i tidens løb. Endelig var Skonvig, som før nævnt, ingen god tegner.

Det nederste bomærke består af et kors med ekstra lange arme, hvor den øvre korsarm afsluttes i en halvbue. Det kan nærmest sammenlignes med et Lothringenkors og findes udelukkende afbildet hos Skonvig. Det virker ikke til at være almindeligt forekommende som det øvre. Et bomærke nøjagtigt mæge til findes ikke i Larssons samling, men bomærket for Kviegård i Vall Sogn har i det

mindste haft noget lignende.

Forbindelsen mellem Vall og Juulskovkorset kan ikke endeligt bevises. Men indicier har også ret. Den gamle Levide-gård i Vall var under alle omstændigheder den største med det navn i år 1652, og det passer godt med, at det var dyrt at rejse stenkors. Hvad der nøjagtigt er sket i Vall i 1442 af ugeringer, kan vi ikke udtale os om, men sædvanligvis var det alvorlige forbrydelser, som førte til så kostbare bodshandlinger som at rejse et stenkors.

Et overfald med dødelig udgang var formentlig på spil, og ejerne af mere end én gård i sognet kan have været indblandet.

Korset fra Vall må indirekte være omtalt i en klage over lensmanden Otto Rud (1551-1557), som borgerne i Visby indsendte til den danske konge. En af klagerne drejede sig om fjernelse af stenkors og lød som følger:

Item haffuer Samme [Otto Rud] hans tienere tagett aff wor frij stads marck thre storre stenkorss, Som stode på wegenn [formentlig vejen fra Visby til galgerne på Galgebakken], som Eth fattig meniske skulle gaa till synn død och liide straff for synne mysgernynger, att Samme meniske theraff kunde komme i hugh, Thett Jesus Christus, wor frelserre, wor dødtt paa korset for alle worre Sønder och offuertredelser.²²

Otto Rud besvarede Visbyborgernes klage som følger:

Att the giffue tillkiende, at Jeg haffuer ladett thage the store steenkors nedtt. Tha Swar jeg saa ther till, att the ligge end nu ther paa land ett oc ere mange sliig kors ther

paa lannditt ned tagenn for afguderij skyldtt. Ther som kon. matt. befaller at ladhe sette thenneom wp igenn, tha erre the tillstede och erre snaart wpsstett igenn.²³

Sammenhængen må være den, at den danske reformationskonge Christian 3. har beordret de katolske stenkors taget ned, fordi de i sig selv blev genstand for tilbedelse (afguderi).

Visbyborgerne argumenterer i stedet for, at korsenes mening var at minde dødsdømte om, at Jesus var død også for deres synders skyld. Otto Rud tager ikke stilling til denne polemik, men replicerer lidt frækt, at dersom kongen vil have korsene sat op igen, ligger der mange af dem ude på landet på Gotland. Det senere Juulskovkors er givetvis et af disse kors, som vi nu ved var taget ned i midten af 1550'erne. Dermed nærmer vi os spørgsmålet, hvordan Juulskovkorset er kommet til Fyn.

Det gotlandske kors kommer til Juulskov

Der findes to mulige personer, som kan mistænkes for at have ført stenkors ned af Gotland. Begge var lensmænd på Gotland i 1500-tallet, og begge var tillige forbundne med Juulskov på Fyn. Den første hed Laurids Skinkel og var lensmand på Visborg i Visby fra 1509 til 1517. Den anden hed Emmike Kaas og var lensmand samme sted i perioden 1576-1584. Det kan dog næppe være Skinkel, som er stenkorsets "eksportør". Under hans embedsperiode var Gotland fortsat katolsk, og det var næsten umuligt at nedtage og føre et kors bort, som indgik i en levende kirkelig tradition.

Til sammenligning rejses der jo sta-

Valdemarskorsets latinske indskrift lyder oversat: "I det herrens år 1361 på tredje dagen efter Skt Jakob [25. juli] faldt gotlændingene udenfor Visbys porte for danskernes hænder. Her er de begravede. Bed for dem". I alt 1800 gotlændinge faldt måske ved slaget. Foto: Forfatteren.

digvæk krucifikser i de katolske lande, f.eks. ved alpeveje, hvis nogen kører galt. Derimod er det meget mere sandsynligt, at Emmike Kaas var den ansvarlige. Han var i første ægteskab gift med Ingeborg Tidemand, hvis epitafium hænger i Visby Domkirke. Ingeborg døde formentlig i barselseng, og i 1580 giftede Kaas sig igen. Ægtefællen var nu Hilleborg Hansdatter Lindenov, og hun var ejer af hovedloddet til Juulskov på Fyn.

Den 6. juni 1584 forlod Kaas Gotland, syg og skrøbelig, som *Cronica Guthilandorum* skriver, men nåede kun til Ystad, hvor han døde samme sommer.²⁴

Hvilket motiv kan Kaas have haft for at tage et gotlandsk stenkors med hjem?

Måske følte han, det var interessant og smukt, eller måske var det hans hustru, der følte det. Landsarkivar Tryggve Siltberg har mundtligt over for forfatteren fremført det synspunkt, at Hilleborg Lindenov måske har villet rejse et æresminde for ægtemanden på Juulskov, og hvad var mere naturligt end et minde fra hans tid som lensmand på Gotland.

Noget slægtsbånd til Gangvid og Oluf kan hverken Hilleborg eller Emmike have haft. Man bør samtidig bemærke, at enken i et brev, dateret 19. juli 1584, af den danske konge Frederik 2. bliver rådet til at begrave Kaas i Ystad eller i Lund Domkirke i stedet for på Fyn, af den grund "at det nu er den hede- ste tid og derfor farligt at holde lig over

jorden så længe.”²⁵ Der findes ingen oplysninger om, hvor Kaas til slut blev begravet, men formentlig blev det i Skåne. Hvis enken ikke fik lov at begrave sin mand hjemme på Fyn, ville hun måske have et stenkors rejst på sit gods, og det gotlandske ringkors med dets evangelistsymbolfelter og labyrint kunne da have været et passende objekt. Imod denne teori taler, at hun ikke indhuggede en inskription til ære for Kaas på bagsiden af korset.

En anden forklaring er givet af den fynske biskop Engelstoft tilbage i 1871.²⁶ Han forestillede sig, at Emmike Kaas henter sin brud Hilleborg Hansdatter Lindenov på Juulskov gods i 1579 eller 1581 og i den forbindelse har haft korset med som gave – til opsætning i borggården. Engelstoft formoder, at en årsag til dette kunne være, at gårdens navn lader sig associere med korsets hjulformede overdel. Dette er måske ikke helt galt tænkt, for der er en pointe i, at Kaas medbringer en bryllupsgave, som stammer fra en ø, som ligger under hans herredømme, og som bonus passer korsform og navnet (H)juulskov sammen. Hertil skal bemærkes, at Juulskov i sin nuværende form først blev opført o. 1590 et andet sted, end hvor det hidtil havde ligget, og derfor kendes korsets første placering ikke.

Under alle omstændigheder synes Hilleborg at have været en vigtig person i at få korset til Juulskov. Omkring 1585 dedikerede præsten i Vall, Laurits Jensen, et digt med 23 vers, spundet over Salomons Ordsprog, til netop Fru Hilleborg.²⁷ Denne præst, som virkede i Vall frem til sin død i 1593, er gået over i historien som en drukkenbolt, men slutningen er måske forhastet.²⁸ Derved er der skabt en direkte forbindelse mellem

Vall på Gotland, hvor Juulskovkorset må antages at have stået oprindeligt, og lensmandsparret på Juulskov, hvor korset fandt sit nyt hjem i hen ved 200 år, før det forsvandt.

Epilog: Juulskovkorsets forsvinden

I året 1805 var sprogforskeren Rasmus Nyerup på vej for at gøre optegnelser om antikvariske seværdigheder på Fyn. I august måned forlod han Nyborg og gjorde ophold i Vindinge præstegård, hvor han tog sin “fordums akademiske” ven, præsten hr. Tobiesen, med på færd til Juulskov. Juulskovkorset var det, som Nyerup helst ville se. Han forestillede sig nemlig, at ved at studere indskriften nøje ville han en gang for alle kunne klarlægge indholdet og imødegå Worms tolkning. Begge de herrer Nyerup og Tobiesen havde hastværk. Man kan i Nyerups tekst ane hans store forventninger til at få det kendte og vigtige kors at se og senere dele hans enorme skuffelse:

Og vi gjenskjød over alle Marker for saa hastig muligt at naae Maalet. Vi kom og fandt – Intet. Støtten er ikke mere til! Det var os, al vor Søgen uaggtet, ikke muligt at opdage mindste Stump eller Brokke deraf. Den var for nogle Aar siden kløvet i-tu, og Stykkerne vare blevne anvendte til at sætte i en Stenebro og

Det smukke renæssanceslot Juulskov kendes fra 1365. Den nuværende hovedbygning er opført ca. 1590 af bygmester Domenicus Badiáz. Den kvadermurede facade er typisk for Badiáz. Et trappetårn med spir er siden revet ned, og i 1797 blev slottet gennemgribende renoveret. I 1862 opførtes en sidefløj i samme stil af Vilhelm Tvede. Hovedgården ligger ca. 7 km vest for Nyborg. Foto: Anders Boye.

Ved Juulskov Slot findes flere stenomkantede søer. Måske findes det ituslåede kors på bunden af en af disse. Foto: Anders Boye.

at opmure en Dam med udenfor Porten! Borte var Sproggrandskerens Tilflugt, Diplomatikerens Støttestav, Sperlings hellige Runer. – Af Støtten paa Juulskov er der ikke Spor mere tilbage!”²⁹

Det hører nemlig til sagen, at Juulskovkorset havde opnået et kontinentalt rygte, og at den danske professor og historiker Otto Sperling (1634-1715) havde tolket ordet “wigitarona” (hos Skonvig og Worm) som viede runer, det vil sige hellige runer. Indskriften har også haft betydning på diplomatikkens område, hvor indskriften kom ind i franske og tyske 1700-tals værker.³⁰

Den omtales af den svenske oldgransker, professor og tegner Nils Henric

Sjöborg som “En besynderlig Munk-inscription på en ganske besynderlig Sten”. Derimod synes ingen gotlænding at have kommenteret eller have haft kendskab til denne sten, efter den forlod øen. Det kan synes lidt underligt i vor tid med EU og det hele samarbejde i Østersøregionen, at et kors af den ærværdighed, som Juulskovkorset har haft, har været relativt for ikke at sige total ukendt på sit oprindelsessted. Juulskovkorset må i hvert fald betragtes som det mest interessante kors efter Valdemarkorset, som nogensinde har været på Gotland.

At dette klenodie forsvandt, sørgede Laurids Lindegaard, der ejede Juulskov i årene 1789-1803, for. Gården gennemgik i 1797 en stor restaurering, og det er sandsynligt, at det var det år, at korset